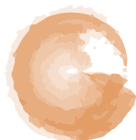

SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ (NEJEN) V CÍRKVI

PREVENCE A ŘEŠENÍ

Definice

Časté mýty

Specifika sexuálního zneužívání v církvi

Fáze sexuálního zneužívání

Důsledky sexuálního zneužívání

Co dělat, když...

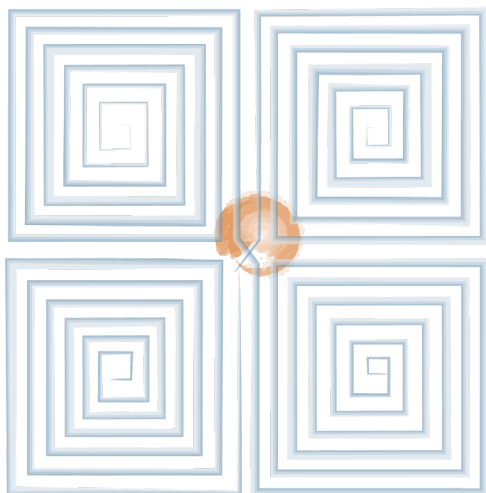
Prevence

Cílem této brožury je informovat o sexuálním zneužívání a jeho specifických rysech v církevním prostředí, pomoci jeho výskyt eliminovat a také nabídnout obětem či jejich blízkým osobám možnosti, jak tyto traumatizující situace citlivě a kompetentně řešit.

Obhajoba biblického odkazu Božího postoje vůči násilí na ženách, dětech nebo zranitelných osobách by přesáhla záměr této brožury. Nicméně naším společným přesvědčením je, že jakákoliv forma zneužívání je z Božího pohledu nepřijatelná a hříšná, bez ohledu na právní klasifikaci daného skutku.

Součástí této publikace jsou příběhy, které slouží pouze k ilustraci představovaných principů, nejde o konkrétní příběhy osob z naší praxe.

Máme naději, že vydání brožury bude vnímáno jako vyjádření podpory těm, kteří si touto zkušeností prošli a vyrovnávají se s ní.

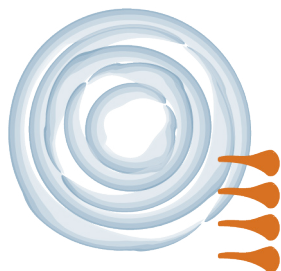

DEFINICE

Sexuální zneužívání se odehrává na podkladě zneužití moci, pro něž je typické, že vztah mezi pachatelem a obětí je asymetrický a svěřená osoba je vůči pachateli v závislé pozici.

(Kramerová, 2022, Dingir, s. 55)

- Sexuální zneužívání zahrnuje nucení nebo svádění dítěte či mladistvého k účasti na sexuálních aktivitách, které nemusí zahrnovat násilí. Jedná se o zneužití bez ohledu na to, zda si dítě uvědomuje, co se děje.
- Kontaktní formy zneužití mohou zahrnovat napadení penetrací (například znásilnění nebo orální sex) nebo nepenetrační akty, jako je masturbace, líbání, tření a doteky. Mezi nekontaktní formy zneužití patří např. zapojení dětí do prohlížení nebo vytváření sexuálních obrázků, sledování sexuálních aktivit, nabádání dětí k sexuálně nevhodnému chování nebo obtěžování dítěte při přípravě na zneužití.
- K sexuálnímu zneužívání může docházet online.
- Sexuálního zneužívání se mohou dopouštět i ženy nebo děti.

ČASTÉ MÝTY

MÝTUS

VYSVĚTLENÍ

Oběť si za to mohla sama (vyzývavé oblečení, dvojsmyslná komunikace s pachatelem apod.).

Pachatel sexuálního zneužití nese plnou zodpovědnost za své jednání bez ohledu na chování oběti.

Ohlášení po dlouhé době je nedůvěryhodné.

Důvodů, proč se oběť rozhodne oznámit sexuální zneužití po delší době, existuje celá řada. Mezi nejčastější patří: příbuzenský či jiný blízký vztah k pachateli, obava z psychické zátěže při vyšetřování, důkazní problémy, stigmatizace oběti.

Oběť se dostatečně nebránila.

Reakce člověka na sexuální napadení je dána mnoha faktory. Mezi ně patří např. věk oběti či fyzická síla pachatele, ale v neposlední řadě také neurobiologická reakce na stres, která je řízena biochemickými procesy v těle, jež jsou vůlí neovlivnitelné. Jedná se o reakce typu boj (fight), útěk (flight) a tzv. „zamrznutí“ (freeze), kdy člověk není schopen pohybu.

Pachatel má dobrou pověst, nikdy by to neudělal.

Pachatelé sexuálního zneužívání si často pěstují dobrou pověst, aby v případě odhalení neuvěřilo okolí oběti, ale jim. Tuto praktiku přiznávají sami pachatelé.

Sexuální zneužívání se odehrává mimo známé prostředí oběti.

Statistiky uvádějí, že ve více než 90 % případů sexuálního zneužití se oběť s pachatelem znala (přibližně v 65 % se jednalo o známého z širšího okolí, v cca 25 % šlo dokonce o rodinného příslušníka).

Pracovník v církvi jen selhal, může se to stát komukoli.

Fáze zneužití dokazují, že pachatel ve většině případů čin dlouhodobě plánoval.

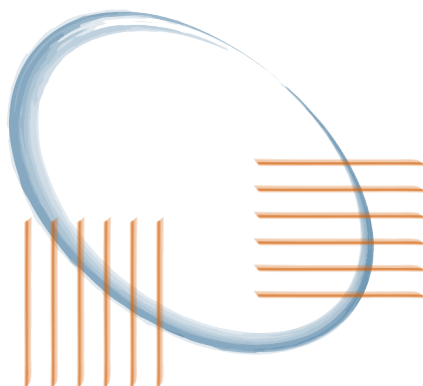

Oběť si z nějakého důvodu vše vymyslela (pomsta, touha po pozornosti apod.).

Podle výzkumů pokrývají falešná obvinění pouze 6–10 % všech obvinění (čísla se odvíjejí od kontextu), přičemž např. případů znásilnění je hlášeno pouze 5 %.

SPECIFIKA SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ V CÍRKVI

- Církev může být vnímána jako přirozeně důvěryhodné prostředí, čehož si pachatelé bývají vědomi: „*Považoval jsem lidi z církve za snadno ošálitelné ... mají důvěru, která pramení z toho, že jsou křesťané. Zdá se, že chtějí věřit v dobro, které existuje ve všech lidech,*“ popisuje jeden z predátorů v knize *Predators: Pedophiles, Rapists, And Other Sex Offenders* (Salter, 2003, s. 28).
- K výskytu sexuálního zneužívání může přispět vnímání vedoucího v církvi jako duchovní autority, které je třeba se podřídit za jakýchkoliv okolností. Tato podřízenost může být vynucována pachateli skrze překrucování biblických textů.
- Komunikace mezi lidmi v církvi může mít méně formální pravidla, než je společenskou normou (např. automatické tykání), což může mít vliv na překračování hranic i v jiných oblastech křesťanského soužití.

FÁZE SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

„Ve většině případů sexuální zneužití není událost, k níž by došlo z čista jasna, náhle a nevypočitatelně (...) Ve skutečnosti jen 11 % všech případů sexuálního zneužití páchá cizí člověk.“

(Allender, 2006, s. 80)

Níže zmíněné fáze sexuálního zneužívání se nemusí uskutečnit v daném pořadí a ve všech bodech.

1. VÝVOJ DŮVĚRNÉ BLÍZKOSTI A TAJNŮSTKÁŘSTVÍ

*„Říkal mi, že jsem ze všech dětí v nedělní školce nejšíkovnější!“
„Zasloužíš si více pozornosti.“*

2. TĚLESNÝ KONTAKT, KTERÝ SE JEVÍ JAKO PŘIROZENÝ

„Vedoucí mládeže mě má hodně rád a vždycky mě chytí kolem ramen, když jdu kolem.“

3. VLASTNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽITÍ

*„Nevěděla jsem, proč to najednou udělal.“
„Je to určitě moje vina, moje tělo je zlé.“
„Bůh mě k tomu prý předurčil.“
„Nechci to už nikdy zažít, ale on je jediný, komu na mně záleží.“*

4. UDRŽOVÁNÍ VZTAHU POMOCÍ HROZEB ČI VÝSAD

*„Prý pokud o tom někomu řeknu, skončím v pekle.“
„Říkal, že dostanu nový telefon, když o tom nikomu nepovím.“*

(Allender, 2006, ss 80–93)

U každé fáze jsme uvedli stručné citace, jak může oběť danou fází vnímat. Podívejme se nyní na dva ilustrativní příběhy, v nichž budou jednotlivé fáze vysvětleny blíže a budou odlišeny barevně. Jeden se týká dítěte, druhý zranitelné dospělé ženy.

1. VÝVOJ DŮVĚRNÉ BLÍZKOSTI A TAJNŮSTKÁŘSTVÍ

Tato první fáze (jinak také označovaná jako tzv. grooming) může trvat v rozmezí několika minut až několika let. Důvěrná blízkost mezi lidmi, ať už jde o dospělé či děti, tvoří důležitou složku zdravých mezilidských vazeb. V kontextu groomingu se ale stává nástrojem k pozdějšímu překročení hranic vedoucích ke zneužití. Součástí vývoje důvěrné blízkosti je také rozpoznání oblasti, ve které je vyhlédnutá oběť zranitelná, může se jednat např. o oblíbený sport, zájem dítěte o domácí mazlíčky nebo třeba o pozornost dospělé osoby. Zároveň pachatel často zdůrazňuje určitou výjimečnost či jedinečnost vyhlédnuté oběti.

Dvanáctiletou dívku pozve vedoucí mládežnické křesťanské skupiny k sobě domů, aby si prohlédla kotě, které si nedávno pořídil. Když přijde k němu domů, vedoucí jí kotě podá, aby si ho mohla pohladit. Když vedoucí vidí, že dívka udělal radost, nabídne jí, že k němu může přijít i příště, ale zároveň jí řekne, ať o tom ostatním dětem neříká. Musel by pak koťátko ukazovat všem, ale jen ona přece umí se zvířátkem zacházet tak hezky, přesvědčuje ji.

Po společném sborovém odpoledni osloví starší člen sboru maminku s dítětem, která se nedávno do sboru přistěhovala a žije s dítětem sama. Nabídne jí odvoz domů, aby se nemusela trmácet přes celé město autobusem. Muž je velmi galantní, společenský a vtipný, ale také umí velmi dobře naslouchat. Mladá žena se vedle něho cítí příjemně a odvozy autem se stávají pravidelností.

2. TĚLESNÝ KONTAKT, KTERÝ SE JEVÍ JAKO PŘIROZENÝ

Podání ruky, přátelské poklepání na ramenu, rozverně rozcuchání vlasů nebo něžné pohlazení po tváři. Doteky, které jsou přirozeným, nicméně pro mnohé lidi zřídka se vyskytujícím projevem náklonnosti, lásky či přátelství. Samotné sexuální zneužití je natolik zásadním překročením hranic lidské intimity, že pachatel potřebuje docílit toho, aby si oběť na jeho fyzický dotek „zvykla“. Zranitelné osoby, které jsou po těchto běžných dotycích z různých důvodů lačné a touží po nich, se obzvláště snadno pachatelovým dotykům podvolí.

Když přišla dívka k vedoucímu mládeže podruhé, opět měla možnost si koťátko vzít do rukou. Vedoucí ji přitom hladí po vlasech a říká jí, „Máš krásné vlasy, stejně jemné jako srst toho koťáčka.“ To je dívce velmi příjemné, vždyť takhle ji po vlasech hladí i maminka, říká si.

V průběhu několika týdnů má mladá žena pocit, že se s tím mužem znají od nepaměti. Říká jí, jak je úžasná, že dlouho nepotkal takhle chytrou a krásnou ženu, že má určitě na víc a není problém, aby jí pomohl sehnat lepší zaměstnání. Když ji odváží autem, obejmě ji kamarádsky kolem ramen, v průběhu vyprávění jí položí ruku na stehno. Není jí to příjemné, ale neohradí se, neboť ho nechce urazit a také nechce působit nevděčně.

3. VLASTNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽITÍ

Sexuální zneužití může mít mnoho forem:

- genitální styk (násilný či nenásilný),
- orální nebo anální sex (násilný či nenásilný),
- genitální kontakt nahých těl, simulovaný pohlavní styk apod.,
- sexuální polibky, sexuální dotýkání se hýždí, doteky na oblečených prsou či genitáliích.

(Allender, 2006 str. 43)

V našem ilustrativním příběhu o dvanáctileté dívce by ke zneužití mohlo dojít různým způsobem, ať už bezprostředně po hlazení vlasů během druhé návštěvy, nebo až mnohem později při dalších návštěvách.

V ilustrativním příběhu dospělé ženy by mohlo dojít k pohlavnímu styku – další týden, když jedou shodou okolností v autě sami, zastaví muž najednou na kraji cesty, začne mladou ženu líbat, sundávat jí šaty a skončí to pohlavním stykem. Žena se nebrání, mlčí, je paralyzovaná, jakoby zamrzlá, chce jen, aby to skončilo. Pak ji odveze domů.

4. UDRŽOVÁNÍ VZTAHU POMOCÍ HROZEB ČI VÝSAD

Pachatel sexuálního zneužívání obvykle nevykoná skutek zneužití vůči oběti jen jednou, ale snaží se o kontinuální přístup k dané osobě se záměrem pokračovat ve zneužívání. K tomu nezřídka používá hrozeb či nabízí oběti výsady, kterých se jí bude dostávat, pokud prvotní zneužití nikomu nenahlásí a zůstane s pachatelem v kontaktu. Připomeňme si, že pachatel je v pozici moci a jeho manipulace s psychikou oběti je o to jednodušší.

Když pachatel dívce provedl vše, co chtěl, začne jí vyhrožovat, že pokud o tom někomu řekne, kotě zabije. Pokud ale přijde znovu, může si hrát s kotátkem, kdykoli bude chtít, a navíc jí koupí něco hezkého na sebe.

Druhý den jí muž zavolá, opět je to ten příjemný chlapík. O včerejší události se vůbec nezmiňuje, jako by se nic nestalo, a přitom jí je tak špatně. Začíná sama sebe obviňovat, připadá si opět špatná, nečistá a opuštěná. Rychle ukončí hovor, zavěsí a zablokuje si číslo. Příští neděli do kostela již nepřijde.

DŮSLEDKY

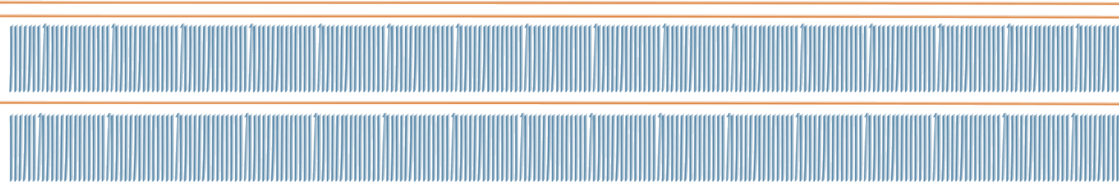
Duchovní: Sexuální zneužívání může hluboce ovlivnit vztah jedince vůči Bohu. Vystávají v něm otázky jako „Kde byl Bůh, když se mi to dělo? Pokud je všemohoucí, proč nezasáhl?“ Dále vzniká nedůvěra vůči církvi jakožto bezpečnému prostředí, obzvláště pokud na oznámení zneužití církev reaguje laxně, nebo se dokonce snaží incident ututlat a oběť umlčet.

Psycho-sociální: Rozvoj ASP a PTSP (Akutní a Posttraumatická stresová porucha) a dalších vážných psychických poruch, problémy s navazováním důvěry v mezilidských vztazích, pocity méněcennosti, potíže se soustředěním, možný rozvoj promiskuity, nebo naopak striktní vyhýbání se partnerským vztahům, sebevražedné myšlenky, pocit bezmoci, vnímání sebe sama jako někoho nečistého, podezřavost, apod.

Fyzické: Poruchy spánku, chronické bolesti břicha, gynekologické záněty, sexuální dysfunkce, tendence k užívání návykových látek, různé formy sebepoškozování a jiné.

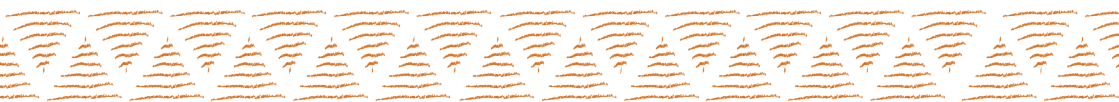

PREVENCE

Zahrnutí bezpečnostních postupů (tzv. safeguarding policies) do běžného fungování společenství, ať už se jedná o církevní setkávání na úrovni místní (pastorační setkávání, domácí skupinky, apod.) nebo celocírkevní (tábory, konference apod.).

Součástí bezpečnostních postupů může být stanovení etického kodexu pro pracovníky v církvi i v jiných odvozených organizacích, kdy budou pracovníci s kodexem nejen seznámeni, ale také budou zavázáni se jím řídit.

Je nutné ctít zákony ČR, které stanovují ohlašovací povinnost v případě překážení plánovaných skutků, které jsou taxativně uvedeny v trestním zákoníku (aktuálně v Zákoně č. 40/2009 Sb., § 367).

ŘEŠENÍ

Naslouchej. Pečlivě si člověka vyslechněte a berte veškeré informace vážně. Přistupujte k oběti s empatií.

Zareaguj. Zajistěte bezpečí oznamovateli, případně dítěti nebo zranitelné osobě, kterých se oznámení týká.

Zapiš. Poznamenejte si informace, které jsou vám sděleny, ale udržujte je jako důvěrné.

Ohlaš. Seznamte se s ohlašovací povinností a zvažte právní poradenství pro konkrétní situaci.

CO DĚLAT, KDYŽ ...

... se mě to týká

Osobní zkušenost se sexuálním zneužitím mívá často za následek, že se daný člověk cítí sám, mnohdy s pocitem viny a studu, že se mu tato věc stala. Pokud cítíte, že nastal ten správný čas svůj příběh někomu sdělit, je dobré nejprve zvážit, je-li potenciální naslouchající bezpečným člověkem. Nejvhodnějším řešením bývá vyhledání odborníka, který bude empatický a kompetentní k tomu, aby si váš příběh vyslechl a vydal se s vámi na cestu uzdravení. Uzdravení je možné, ale často se jedná o delší proces. Je možné se v křesťanských kruzích setkat i s názorem, že jakákoli pomoc psychoterapeuta, popř. jiného odborníka, znamená nedostatek důvěry Bohu. Jakožto odborníci a zároveň křesťané z různých denominací tento názor nesdílíme. Bůh je Stvořitelem celého člověka, tedy dal mu nejen tělo, ale i duši a ducha, přičemž trauma sexuálního zneužití většinou ovlivní všechny tyto oblasti člověka. V současnosti se nabízí několik možností pomoci, kde se respektuje víra a vztah s Bohem, a zároveň není ignorován stav duše a těla daného klienta. Pokud máte zájem o vyhledání odborné pomoci, můžete využít kontaktů uvedených v této brožuře.

... se mi někdo svěřil

Pokud se vám někdo svěřil se svou zkušeností se sexuálním zneužitím, projevil vám tím velkou důvěru a touhu nenést tíhu této zkušenosti sám. Váš přístup přijetí a zejména nezpochybnování toho, co se danému člověku stalo, je zásadní. Vaše kontinuální podpora může být velmi důležitá, záleží na kontextu sdělení příběhu a typu vztahu, který mezi vámi existuje. Nicméně, zejména opakované naslouchání detailům příběhu sexuálního zneužití může u vás vyvolat tzv. sekundární trauma, které může zahrnovat např. hněv, nutkání pomstít se pachateli, pocity viny, že jste zneužití nezabránil/a (dle typu vztahu), vitravé myšlenky o sexuálním zneužití, problémy se spánkem, apod. Proto je důležité nestavět se do role terapeuta, ale naopak být danému člověku nadále podporou nebo i pomocí při hledání odborníka. Sdělení příběhu zneužití by nemělo vyvolat změnu vašeho přístupu k danému člověku, např. neustálým vyjadřováním lítosti.

... mám obavy, že je někdo v nebezpečí

Tento oddíl je věnován jak rodičům, tak i všem, kteří jsou všímaví a není jim lhostejné, co se děje zranitelným lidem v jejich okolí.

Náhlé a zásadní změny v chování u dětí (zvýšená agresivita, náhlé zhoršení prospěchu, nezájem o aktivity, které dítě doposud mělo rádo, stažení se do sebe, sexualizace vztahů, vyhýbání se kontaktu s lidmi, které dříve dítě mělo rádo, urologické či gynekologické potíže, apod.) nemusí, ale mohou znamenat, že je dítě vystaveno sexuálnímu zneužívání. Pokud si těchto změn všimnete, není vhodné dítě nutit, aby vám sdělilo, co se děje. Velmi důležitý je citlivý přístup a budování důvěry. K řešení situace může přispět vyhledání odborníka v oblasti dětské psychologie.

Sexuálnímu zneužití nemusí být vystaveno jen dítě, ale i dospělý zranitelný člověk. Většina sexuálního zneužívání se odehrává v kruhu blízkých či známých, nezřídka v partnerských vztazích. Pokud tedy máte podezření, anebo dokonce víte o tom, že někdo ve vašem okolí je vystaven sexuálnímu zneužívání, je vhodné se poradit o adekvátním postupu s odborníky, ať už v oblasti intervence či trestně-právního poradenství (ad seznam kontaktů v brožuře).

... jsem ve vedoucí pozici v církvi

Služba lidem ve vašem společenství může zahrnovat nutnost řešit i takto tragické události, jako je sexuální zneužívání. Z praxe je známo, že sexuální zneužívání se vyskytuje napříč všemi denominacemi. Součástí řešení by měla být prevence, která ale zcela nevyloučí výskyt případů sexuálního zneužití. V takových případech je zásadní, aby se lidé v pozici církevních autorit postavili k situaci s pokorou, ochotou naslouchat, empatií vůči oběti, a zároveň se nesažili na úkor oběti chránit reputaci církve či pachatele (který může být sám např. v pozici církevního činitele).

KDE HLEDAT POMOC

PhDr. Pavel B. Stránský – biskup Starokatolické církve v ČR (Praha, Zlín)

✉ biskup.pavel@starokatolici.cz

ThDr. Mgr. Petr Miencil – jáhen Starokatolické církve v ČR (Praha)

✉ petr.miencil@starokatolici.cz

Martin Moldan – biskup Apoštolské církve v ČR (Kolín)

✉ biskup@apostolskacirkev.cz

PhDr. Rostislav Moldan – trestněprávní poradenství

✉ rosmol@seznam.cz

Mgr. et Mgr. Věra Stránská – psycholog

✉ vera.a.stranska@gmail.com

Kontakty v rámci Českobratrské církve evangelické

📄 e-cirkev.cz/kontakty/prevence-zneuzivani-a-pomoc-obetem

Irena Takahashi, MA – pastorační poradenství (Apoštolská církev, Slezsko)

✉ pastor.poradenstvi@seznam.cz

Někdo ti uvěří – poradenství a propojení lidí s příběhem sexuálního zneužívání

✉ napiste@nekdotiuveri.cz

ProFem – sociální, právní a psychologické poradenství

📄 www.profem.cz

Šance dětem – pomoc dětem zasaženým domácím násilím

📄 www.sancedetem.cz

Křesťanské terapeutické centrum (Křesťanské společenství)

📄 ktcentrum.cz

Kateřina Vávrová, Ph.D. – psychoterapeut (Církev bratrská)

✉ terapie@vavrova.cz, www.vavrova.cz

Mgr. Kateřina Caklová, DiS. – SEP supervizor a trauma worker s přístupem Somatic Experiencing® (Církev bratrská)

www.ukotveni.cz

PhDr. Dalimil Staněk, Ph.D. DiS. (Církev bratrská)

✉ dalimil.stanek@gmail.com, www.dalimilstanek.cz

☎ 734 105 747

kpt. Jana Kováčiková (Armáda spásy)

✉ jana.kovacikova@armadaspasy.cz

☎ 773 795 011

Milan Mrázek (Evangelická církev metodistická)

✉ milan.mrazek@umc.cz

☎ 606 754 025

Dana Mrázková (Evangelická církev metodistická)

✉ dana.mrazkova@volny.cz

☎ 723 012 504

Mgr. Ladislav Devečka – biskupský tajemník Luterské evangelické církve

✉ ladislav.devecka@gmail.com

Radomír Jonczy (Církev adventistů sedmého dne)

✉ jonczy@centrum.cz

☎ 739345670

DALŠÍ INFORMACE ZDE

ODKAZY NA ZDROJE

- ALLENDER, Dan: *Zraněné srdce: jak se vyrovnat se sexuální zneužitím?*; Praha: Návrat domů, 2006. ISBN 80-7255-141-8
- SALTER, Anna C. *Predators: Pedophiles, Rapists, and Other Sex Offenders: Who They Are, How They Operate, and How We Can Protect Ourselves and Our Children*; New York: Basic Books, 2003. ISBN 0465071724
- KRAMEROVÁ, Rita: *Riziko zneužití moci v církvi: Pohled psychoterapeutky na zneužívání*; Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích, 25/2022, č. 2, s. 55–58

Vytvořila Pracovní skupina ERC pro prevenci a řešení zneužívání v církvi.

Vydala Ekumenická rada církví, 2023.